

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології та соціальної роботи
Кафедра логопедії і спеціальних методик

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ
ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З
ЗАЇКАННЯМ»**

Виконала: здобувач вищої освіти
денної форми навчання
016 Спеціальна освіта
спеціалізація 016.01 Логопедія
Ангеліна МАЗУРЯК

Науковий керівник: **Алла КУРИЦЯ**,
кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри
логопедії і спеціальних методик

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ В ФОРМУВАННІ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ.....	6
1.1. Прояв заїкання у дітей дошкільного віку.....	6
1.2. Психофізичні особливості дітей, які мають заїкання.....	8
1.3. Роль ігрової діяльності в формуванні діалогічного мовлення дітей дошкільного віку.....	12
Висновки до розділу 1.....	17
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ В ФОРМУВАННІ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ.....	18
2.1. Аналіз методик по використанню ігрової діяльності для корекції діалогічного мовлення.....	18
2.2. Методичні рекомендації щодо використання ігрової діяльності для корекції заїкання.....	24
Висновки до розділу 2.....	28
РОЗДІЛ 3. ЛОГОПЕДИЧНА РОБОТА ЩОДО ПОДОЛАННЯ ЗАЇКАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	29
3.1. Цілі, завдання та принципи логопедичної роботи з формування діалогічного мовлення у дошкільнят.....	29
3.2. Аналіз та інтерпретація отриманих результатів.....	36
3.3. Оцінка ефективності запропонованої методики корекційної роботи з подолання заїкання у дошкільнят.....	69
Висновки до розділу 3.....	71
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТКИ.....	84

ВСТУП

Заїкання – це системне мовне порушення, що найчастіше зустрічається. В його прояві спостерігається складний симптомокомплекс, який досить часто не піддається ефективній корекції. Воно виникає в період, коли найбільш активно формується промова – 2-6 років. На думку І. Абелевої, К.Беккер, Л. Белякової, це порушення провокує обмеження комунікативних можливостей дитини, що приводить до спотворення її психічного розвитку, що в свою чергу перешкоджає формуванню більшості особистісних якостей, ускладнюючи соціальну адаптацію дитини.

Діти, які заїкаються, з великими проблемами формують розгорнуте зв'язне мовне висловлювання, мають порушення зв'язності текстового набору, фрази, що вони вимовляють, незавершені ні синтаксично, ні логічно, при розмові спостерігаються тривалі паузи.

На даний момент існує безліч робіт, які присвячені системним комплексним підходам до вирішення проблем заїкання. Вони враховують психомоторну та розумову діяльність та інші складові мовного спілкування. Авторами цих досліджень чітко визначено структурність відхилення, діагностика, критерії та шляхи корекційного впливу. Багато робіт виконано в основному у «поперечному зрізі», тобто досліджувались окремі вікові групи тих, хто заїкається (Н. Асатіані, В. Ашкінадзе, Л. Белякова та ін.)

Велику перспективу в цьому плані має ігрова діяльність дошкільнят. Саме завдяки їй розвивається особистість дитини, її мова, мислення, самостійність, довільна пам'ять, активність, моторика, відбувається формування вміння керувати своєю поведінкою. Під час гри діти засвоюють досвід соціальних відносин між людьми. Гра дозволяє створювати різноманітні по характеру колективи, які по-різному взаємодіють між собою.

Кожна гра – своєрідна діяльність. Таке її розуміння відкриває широкі можливості застосовувати її в корекційних цілях. Вона проявляється різноманітними іграми та безліччю дій, операціями, які чітко відповідають

умовам досягнення мети ігрової діяльності. Саме такий підхід лежить в основі методики, яка використовує ігрову діяльність. [73].

Умови раціонального використання ігрової діяльності у дошкільнят при корекції заїкання, які мають величезний вплив на покращення мовлення та розвитку дитячої психіки повністю не вивчені.

Актуальність цих питань та їх недостатня теоретична та практична розробленість дозволяє визначити тему дослідження: «Використання ігрової діяльності в формуванні діалогічного мовлення дітей дошкільного віку з заїканням».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність розробленої системи комплексної корекційної програми для формування діалогічного мовлення у дітей дошкільного віку з заїканням засобами ігрової діяльності.

Об'єкт дослідження – діти дошкільного віку з заїканням.

Предмет дослідження – використання ігрової діяльності для подолання заїкання.

Відповідно до проблеми, мети та предмету дослідження були сформульовані наступні завдання:

1. Виконати теоретичний аналіз дослідження з усунення заїкання і за допомогою гри та ігрових прийомів корекції.
2. Виявити особливості розвитку дітей дошкільного віку, які мають заїкання, визначити роль гри у корекції цієї вади дітей дошкільного віку.
3. Розробити та випробувати систему ігрових корекційних заходів, які допомагають подолати проблему заїкання у дошкільнят.

Методи дослідження були підібрані з урахуванням специфіки предмета та об'єкта вивчення, відповідали гіпотезі, меті та завданням роботи:

- теоретичний аналіз психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури на тему дослідження;

- психолого-педагогічне дослідження готовності дошкільнят, з заїканням до корекційних занять;
- визначення готовності батьків до участі у корекційній роботі;
- кількісний та якісний аналіз отриманих даних.

Теоретична значущість дослідження полягає у розробці програми для корекції заїкання засобами ігрової діяльності.

Практична значимість дослідження полягає в тому, що розроблена програма може бути корисна для логопедів, вихователів спеціальних дошкільних закладів та батьків даної категорії дітей, та застосовані у комплексній реабілітації дітей з порушеннями темпо-ритмічної сторони мови.

Експериментальна база дослідження: дошкільні заклади м. Рівне.

Структура та обсяг роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел літератури, що включає 80 найменування, додатки.

ВИСНОВКИ

Психолого-педагогічні і методичні наукові праці загального і спеціального спрямування, а також сучасні підходи для подолання тяжких відхилень в мовленні – були піддані теоретичному аналізу вченими-дослідниками було засвідчено вагомий інтерес до питання проявів заїкання у малюків-дошкільнят та визначено найкращі в раціональному плані шляхи його корекції. Підсумувавши результати вивчення джерел наукового походження, вони зробили висновок, що при широкому різномаятті методів корекції даного відхилення, поза увагою було залишено проблему застосування ігрової діяльності як способу корегування і ліквідації заїкання, а це в свою чергу є свідченням того, що робота логопедів в даному напрямку потребує значного вдосконалення.

Аналітичними дослідженнями науково-методичних джерел було визначено термін «театралізована гра», «ігрова діяльність», виокремлено її методи та головні характеристики; розглянуто як вона впливає на всебічність розвитку малюка та визначено її вплив на корегування заїкань.

Вчені-дослідники обґрунтували та розробили методи дослідження, основою яких стали передумови темпо-ритмічного мовлення та наскільки готові до ігрового функціонування старші дошкільнята, в яких проявляється заїкання. В основі завдань цього методу лежать вказівки на головні критерії та показники їх сформованості для дітей зазначеної категорії. Констатувальний етап досліджень, опираючись на основні матеріали, дав можливість проявитися особливостям сюжетно-рольової гри дошкільнят; наскільки розвинена темпо-ритмічна рухова організація; зовнішній прояв емоційних переживань та керування собою; здатність малечі використовувати немовленнєві засоби комунікації, в основі яких лежить уявлення та уява; самостійне розробляння коротких сценаріїв імітаційних вправ.

Експериментальні дані та їх аналіз продемонстрували, що у дітей старшого дошкільного віку, у яких проявляється заїкання, розвиток ігрових засобів набагато нижчий, ніж у їх однолітків, з нормальним мовленням.

Існує кілька рівнів сформованої ігрової діяльності у дітей старшого дошкільного віку:

- високий (коли невротичне заїкання проявляється на 18,5%, неврозоподібне – 11,1%, нормальне мовлення – 72%);
- достатній (відповідно: 20%; 15,6%; 28%);
- середній (35,4%; 20%; 0%);
- низький (відповідно – 26,1%; 53,3%; 0 %).

Дослідниками було визначено та науково обґрунтовано педагогічні умови корегування заїкання старших дошкільнят; розроблено та апробовано методи корегування їх заїкання за допомогою засобів ігрової діяльності, в основі якої лежать загальнодидактичні і спеціальні принципи. Вона представлена поетапною системою вправ і завдань, які розвивали емоційно-вольовий дитячий стан, здатність вірно застосовувати немовленнєві засоби комунікації, формували творчі здібності, свідомість, моральні норми і правила поведінки в разі виникнення ігрової і вигаданої казкових ситуацій, але таких, що є відображенням життєвих явищ та людських взаємовідносин, самостійні форми спілкування.

Також вони розробили зміст ігрової діяльності. Підготували та провели театралізовані вистави, в яких активну участь приймали діти. Перевіривши експериментально запропоновану методику корегування заїкань старших дошкільнят за допомогою засобів ігрової діяльності, було засвідчено її ефективність і встановлено, що її доцільно застосовувати в спеціалізованих закладах дошкільного типу. Після зіставлення кількісних характеристик проявів заїкань старших дошкільників, що мають прояви невротичної та неврозоподібної форм заїкань, дослідниками було помічено вагомє покращення мовленнєвої функції в експериментальній групі.

Після того як старші дошкільнята, що заїкаються, були втягнені в творчий процес, було виявлено значне зменшення ступеня прояву заїкання, а також вагомий вплив на те, як мовленнєва діяльність і міжособистісна комунікація розвиваються в цілому. Також, завдання творчого спрямування допомогти кожній дитині стати більш позитивною, зацікавленою та активною, сприяли розкриттю творчих потенціалів малюків, появі певного досвіду співпраці та спільної творчості між дошкільнятами та дорослими в питаннях організації різних способів ігрової діяльності. Аналізуючи результати контрольного експериментального дослідження, вчені підтвердили вагомий вплив зміни позитивного характеру як у рівні сформованості проявів ігрової діяльності у дітей старшого дошкільного віку, що мають заїкання в ЕГ, так і у ступенях його прояву.

Дослідники також виявили, що форма прояву заїкання (невротичне чи неврозоподібне), значною мірою впливає на рівень ефективності його подолання за допомогою застосування ігрової діяльності. Крім того, результат значною мірою залежить від впливу заїкання на розвиток дитячого психічного стану та її комунікативно-мовленнєву функцію.

Отже, аналізами проведених досліджень було встановлено той факт, що корегування заїкання у дітей старшого дошкільного віку має високу ефективність в разі залучення ігрової діяльності, завдяки якій зникають напруга, страх мовлення. Діти значною мірою починають самостійно контролювати мовленнєві висловлювання. Можна спостерігати прояв ефективного впливу на те, як розвивається мовленнєве дихання, виникають умови, що є найкращими для того, щоб покращилась темпо-ритмічні основи мовленнєвої функції, розвинулася моторика, підвищилась комунікабельність, здійснюється вагомий вплив на розвиток продуктивної діяльності дітей (зображувальна, музична, мовленнєва).

Проведені дослідження не вичерпують усіх аспектів проблематики корегування заїкання з допомогою засобів ігрової діяльності. Диференційованому змісту, а точніше, питанням удосконалення його

корекційної роботи необхідна подальша розробка, які залежать від різновиду форм прояву заїкання, що ускладнюються несформованими засобами спілкування, а також виникненням проблем у процесі розвитку психоневрологічної сфери; організації різних видів ігрової діяльності в загальній системі освітнього простору в логопедичних групах для дітей із заїканням. Дошкільнята стають більш впевненими в собі, починають більше довіряти оточуючим, легше сприймають новий матеріал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Літовченко О. Заїкання у дітей: профілактика та лікування/ О. Літовченко/ Дошкільна освіта. 2021. С. 81-83.
2. Агапова И. А. Лучшие музыкальные игры для детей : учеб. пособие для учителей. М. : ООО ИКТЦ «ЛАДА», 2006. 224 с.
3. Аматєва О. П. Розвиток творчих здібностей дошкільників у театральній ігровій діяльності / Педагогіка і психологія. 1997. № 1. С. 42-48.
4. Андрасян А. Л. Музично-дидактичні ігри як засіб активізації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку з вадами зору : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.03 «Корекційна педагогіка». Одеса, 2004. 21 с.
5. Андропова Л. З. Коррекция интонационной стороны речи заикающегося / Дефектология. 1988. № 6. С. 63-67.
6. Андропова, Л. З. Комплексная система устойчивой нормализации речи заикающихся. М. : МОИУХ, 1990. 167 с.
7. Анохин П. К. Биология и нейрофизиология условного рефлекса / П. К. Анохин. М. : Медицина, 1968. 547 с.
8. Артемова Л. В. Розвиток теорії та практики дитячої гри / Дошкільне виховання. 2001. № 7. С. 18-19.
9. Артемова Л. В. Театр і гра : [навч. посіб.] К. : Томіріс, 2002. 286 с.
10. Артемова Е. Э. Особенности формирования просодики у дошкольников с речевыми нарушениями : дисс. канд. пед. наук : 13.00.03 «Коррекционная педагогика». М., 2005. 156 с.
11. Артемова Л. В. Дидактичні ігри і вправи дитячому садку / Л. В. Артемова, О. П. Янківська. К. : Рад. школа, 1997. 127 с.
12. Асатиани Н. М. Клинический аспект проблем заикания / Н. М. Асатиани / Клиника и терапия заикания : сб. науч. трудов / ВНИИ общ. и судебной психиатрии им. В. П. Сербского. М., 1984. С. 5-10.

13. Асланова С. Р. Показатели неплавности речи у детей дошкольного возраста как фактор риска заикания : дис. канд. пед. наук : 13.00.03. «Коррекционная педагогика». М., 2001. 140 с.
14. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / Дошкільне виховання. 1999. № 1. С. 6-19.
15. Балаховцева Т. А. Особливості використання ігрових технологій при корекції заїкання у дітей 6-ти річного віку/Т. А. Балаховцева / Вісн. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Корекц. педагогіка і психологія. 2014. Вип. 5. С. 103-107.
16. Кузь Т. І. Подолання темпо-ритмічних порушень у дошкільників, що страждають заїканням / Т. І. Кузь, / 2021. С. 27-34.
17. Скляр Т. Особливості корекції заїкання в дітей дошкільного віку/ Т. Скляр 2018. С. 28-24.
18. Бадер В. І. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів / В. І. Бадер; інт педагогіки АПН України. К., 2000. 315 с
19. Завязун, Т. В. Вплив ігрової діяльності на всебічний розвиток дитини-дошкільника / Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2001. С. 61-66.
20. Бех І. Д. Виховання особистості : навчально-методичний посібник : в 2 кн. Київ : Либідь, 2003. – Кн. 1. Особистісно-орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади : наук. видання. 280 с.
21. Богуш А. М. Дошкільне дитинство : його сьогодення і майбутнє / А. М. Богуш / Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : науково-теор. збірник. 2008. Вип. 14. С. 27-30.
22. Богуш А. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах : підручник для студентів ВНЗ / А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик. – К. : Видавничий дім «Слово», 2006. – 304 с.
23. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей: сутність та шляхи реалізації / Алла Михайлівна Богуш / Дошкільне виховання. 1999. № 6. С. 3-5.

24. Бондар В. І. Проблеми корекційного навчання у спеціальній педагогіці : навчальний посібник / В. І. Бондар. – К. : Наш час, 2005. 176 с.
25. Бондаренко А. К. Дидактические игры в детском саду : кн. для воспитателя дет. сада / Антонина Кирилловна Бондаренко. 2-е изд. М. : Просвещение, 1991. 157 с.
26. Боряева Л. Б. Театрализованные игры в коррекционно-развивающей работе с дошкольниками : учебно-метод. пособие / Л. Б. Боряева, И. Г. Вечканова. СПб. : КАРО, 2009. 256 с.
27. Боса Л. П. Здрастуй, казко! Азбука театру / Л. П. Боса, Л. М. Хоменко. К. : Навчальні посібники, 1998. 22 с.
28. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку : програма та методичні рекомендації / Укл. А. М. Богущ. К. : ІЗМН, 1997. 112 с.
29. Водолага Н. В. Роль театралізованих ігор в мовленнєвому розвитку дошкільників / Н. В. Водолага / Гуманізація навчально-виховного процесу : наук.-метод. зб. Слов'янськ, 2000. Вип. 8. С. 133-138.
30. Волкова Г. А. Игровая деятельность в устранении заикания у дошкольников : кн. для логопеда / Галина Анатольевна Волкова. М. : Просвещение, 1983. 144 с.
31. Волкова Г. А. Индивидуально-психологические особенности заикающихся детей дошкольного возраста / Г. А. Волкова / Расстройства речи. Клинические проявления и методы коррекции : [сб. науч. трудов] / Под ред. А. А. Ланцова, Ю. И. Кузьмина. СПб., 1994. С. 71-77.
32. Завязун Т. Цілеспрямована ігрова діяльність дошкільника – запорука успішного навчання в школі / Т. Завязун / Вид-во ЖДУ ім.Івана Франка, 2013. С.70-72
33. Волкова Г. А. Методика психолого-педагогического обследования детей с нарушениями речи. Вопросы дифференциальной диагностики : учеб.- метод. пособие / Г. А. Волкова. СПб. : ДЕТСТВО-ПРЕСС, 2006. 144 с.

- 34.Український педагогічний словник / Семен Гончаренко, гол.ред. С. Головка, Київ 2019. С.373
- 35.Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте / Л. С. Выготский. СПб. : СОЮЗ, 1997. 37 с.
- 36.Выготский Л. С. Игра и ее роль в психологическом развитии ребенка / Лев Семенович Выготский // Вопросы психологии. 1966. № 6. С. 62-76.
- 37.Выготский Л.С. Педагогическая психология / Лев Семенович Выготский; под ред. В. В. Давыдова. М. : Педагогика, 1991. 479 с.
- 38.Гавриш Н. В. Художньому слову – гідне місце в освітньому процесі / Н. В. Гавриш / Дошкільне виховання. 2006. № 3. С. 15.
- 39.Гопіченко О. М. Диференціація голосних та приголосних звуків на логопедичних заняттях із дітьми / Олена Марківна Гопіченко / Педагогіка та методика спеціальні : [збірник наукових праць]. К. : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2000. С. 3-7.
- 40.Гордеева С. Е. Коррекция темпо-ритмических нарушений речи у заикающихся дошкольников вербальными и невербальными средствами как эмоционально-чувствительными компонентами учебной деятельности: дисс. канд. пед. наук : 13.00.03 «Коррекционная педагогика» / Гордеева Светлана Егоровна. – Екатеринбург, 2002. 170 с.
- 41.Гра дошкільника : теорія і практика : дайджест 5 / Упор. Г. І. Григоренко. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2007. 196 с. (Бібліотека вихователя дошкільного навчального закладу).
- 42.Бегас Л. Д. Науково-методичні засади корекції заїкання засобами театралізованої діяльності у старших дошкільників / Л.Д. Бегас / НАУКОВИЙ ЧАСОПИС НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Зб. наукових праць. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. № 13. С. 3-5.

43. Дитина : програма виховання і навчання дітей дошкільного віку / [наук. кер. О. В. Проскура]. К. : Освіта, 1993. 272 с.
44. Бегас Л. Д. Комплексні системи реабілітації заїкання у старших дошкільників / Л. Д. Бегас / НАУКОВИЙ ЧАСОПИС НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Зб. наукових праць. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. № 14. С. 6-9.
45. Житницький А. З. Драматургія масових театральних заходів : навч. посібник / А. З. Житницький. Х. : ХДАК. 2004. 128 с.
46. Журавльова Л. С. Розвиток мовлення у старших дошкільників із заїканням засобами музично-дидактичних ігор : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.03 Київ, 2009. 23 с.
47. Бегас Л. Д. Використання нестандартних занять у вихованні заїкуватих дітей старшого дошкільного віку/ Л. Д. Бегас / Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 51. Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. С. 129- 133.
48. Бегас Л. Д. Особливості театралізованої діяльності у дітей старшого дошкільного віку із заїканням. / Л. Д. Бегас / НАУКОВИЙ ЧАСОПИС НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Зб. наукових праць. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. № 16. С. 7-10.
49. Бернштейн Н. А. Нариси з фізіології рухів і фізіології активності. 1949.
50. Бегас Л. Д. Корекція заїкання засобами театралізованої діяльності / Л. Д. Бегас / Логопедія. Науково-методичний журнал № 1, 2011. С. 11-14.
51. Болдирева Т. А. Динаміка формування особистості заїкається / Заїкання: проблеми теорії і практики. М., 1992.
52. Коломойцева М. Н. Формирование логопедической культуры родителей детей раннего возраста / Логопед. 2011. – № 5. С. 37-39.

53. Кондратенко В. О. Заїкання : феноменологія та основні напрями реабілітації : посіб. для вищ. навч. закладів / В. Кондратенко, В. Ломоносов. Київ : Вища школа, 2006. 70 с.
54. Большакова С. Є. Мовні порушення у дітей і їх подолання. М., 2002.
55. Крутій К. Л. Можливості формування мовної особистості у дошкільному віці / Дошкільна освіта. Запоріжжя. 2003 № 1. С. 32-38.
56. Кудикіна Н. В. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі : [монографія] / Н. В. Кудикіна. К. : КМПУ, 2003. 272 с.
57. Кравченко А. І. Корекції заїкання засобами комплексної фізичної реабілітації: навч.-метод. посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів / А. І. Кравченко. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. 176 с.
58. Кравченко А. І. Корекція заїкання з використанням артикуляторної рефлексотерапії та аутогенного тренування / А. І. Кравченко / Молода спортивна наука України : зб. наук. праць. Львів : ЛДІФК, 2000. Вип. 4. С. 292–294.
59. Крутій К. Л. Формування граматично правильного мовлення у дітей дошкільного віку / К. Л. Крутій. Запоріжжя, 2004.
60. Лалаева Р. И. Методика психолінгвістического изучения нарушенной устной речи у детей / Логопед. 2011. № 2 С. 2-8.
61. Літовченко О. В. Заїкання у дітей: профілактика і корекція: навчальний посібник. Одеса: Видавництво ТОВ Лерадрук, 2021. 248 с.
62. Мазур А. В. Арттерапія та дитяча гра як засоби корекції страху у дошкільників та дітей 6-7 років./ ж. Практична та соціальна робота. №6, 2001.
63. Логопедія : [підручник. - друге видання, перероблене та доповнене] / За ред. М. К. Шеремет. К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. 672 с.
64. Ляпидевский С. С. О некоторых вопросах клинического изучения заикания / Очерки по патологии речи и голоса / под ред. С. С. Ляпидевского. М., 1963. Вып. 2. С. 8-18.

- 65.Миронова С. А. Из опыта работы по устранению заикания у дошкольников / С. А. Миронова / Дефектология. 1969. № 5. С. 68-72.
- 66.Науменко Т. І. Музичне виховання дошкільників засобами українського фольклору : конспект лекцій / Т. І. Науменко ; АПН України, Ін-т педагогіки. К. : ІСДО, 1995. 63 с.
- 67.Основи логопедичної роботи з дітьми / За заг. ред. Г. В. Чиркиної. К. : Аркто, 2002. 340 с.
- 68.Піроженко Т. О. Мовлення дитини : психологія мовленнєвих досягнень дитини. К. : Главник, 2005. 112 с.
- 69.Селиверстов В. И. Заикание у детей : психокоррекционные и дидактические основы логопедического воздействия : учеб. пособие для студ. высш. и средн. пед. учеб. заведений / В. И. Селиверстов. М. : ВЛАДОС, 2000. 208 с.
- 70.Сикорский И. А. О заикании / Хрестоматия по логопедии (извлечения и тексты) : учебное пособие для студентов высших и средних специальных педагогических учебных заведений : в 2 т. / Под ред. Л. С. Волковой и В. И. Селиверстова. М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997. Т. 1. С. 83-85.
- 71.111.Чевелева Н. А. Заїкання у дітей / Н. А. Чевелева / Основи теорії і практики логопедії. К., 1968. С. 229-271.
- 72.Полевікова О. Б. Аналіз підходів до розвитку діалогічного мовлення дошкільників / О. Б. Полевікова. 2015.
- 73.Пентиліук М. І. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / М. І. Пентиліук. К.: Ленвіт, 2005. С. 402с.
74. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології і педагогіки : Посіб. / О. М. Степанов М. М. Фіцула. К. : Академвидав, 2006. 520 с.